

ספרתי בשעתו על התיירת מצרפת, סופרת צעירה, שמכל אשר ראתה בישראל רק דבר אחד עורר את זעמה: בריכות הדגים.

אתם שוכנים על חוף הים, ואין לכם נהרות, אמרה. מדוע אתם אוכלים קר-פיונים, במקום דגים? מדוע אתם מבז-בזים אדמה יקרה, ומים יקרים עוד יותר, על בריכות-דגים הזרות לארצכם? אפשר להעביר בדרך אחר מוני-יוני בניאדם מארץ לארץ, אך הרבה יותר קשה להעתיק את מינהגיה האכילה שלהם מנהרות פולין חסרת-היהם לחופי ישראל הספרתי-הנהרות. ניסיתי להסביר לה שמינהגיה-אכילה, כמו

נדמה לי שבן-שיחי אופייני, במידה רבה, לאומה הישראלית כולה.

***

בשנה שעברה נפוץ בארץ שיר זועמי, חולה-נפש ממש, שנחל הצלחה רבה.

מילותיו היו: "העולם כולו נגד-דנו, אבל לנו לא איכפת..."

השיר צייר תמונה של עולם שזמם תמיד להשמידנו, בכל הדורות ובכל מקום, ושגם עתה כל מחשבותיו מוקדשות לביצוע ה-מוימה. אולם אנו, למודי נסיון העבר, נו-כל לו. זאת למדנו מאבותינו, וזאת נלמד לילדינו.

איזה עבר?

יתייצבו נגדנו. אך זוהי עובדה מדינית, ש-בוודאי אינה יכולה להאפיל על נסיונו ה-חיובי בכל שלבי תקומתנו.

"העולם כולו נגדנו", כמו הגע-פילטע פיש, והרעיון שטומדים להשמיר את ישראל, אינו פרי מציאותנו. זוהי פהרת ייבוא.

***

אין כל קושי בויהוי מקורה של תמו-נת-זוהעה זו. מקורה בניסיונם הנורא של יהודי אירופה במרוצת הדורות, ו-במיוחד בדרך השואה.

כאשר חיו היהודים בקהילות חסרות-ישע, כאשר היו מופקדים לכל רוח-פרצים, כאשר נרדפו מדי פעם בשל סיבות דתיות, לאו-מיות או כלכליות, יכלה להשתרש בנקל

איך עוברים מניהגים ודוסוסים ממקום ל-מקום? איך הם מתקיימים בהעדר המציאות שהצמיחה אותם?

האם שבאה מפולין מכינה את הגעפילטע פיש לבנה שולד בארץ. חיכו של הנער מתרגל למטעם זה, והוא בונה בריכת-דגים בקיבוצו.

המתנך היהודי שבא מפולין הביא עימו את הספרות היהודית של הגטו, את ה-מסורות ואת המינהגים. באיטליה של "תו-דעה יהודית" מוקנים אלה לנפשו של הנער הגדול בארץ. מערכת המחשבות, התגובות, הרפלקסים של בן-הגטו מתפתח בראשו בצד המערכת הנובעת מנסיגו האותנטי במציאות החדשה בארץ.

ביום הוא מפציץ את פרברי קאהיר. בלילה הוא חולם חלום חלום-פרברי

גנפילטע פיש

מות-ביעותים על הערבים הנור-אים שהנהיגה פורצים לסימטת עיירתו, קוזאקים לכוש עבאיה, מוזיקים שיכורים מעראק.

מדי פעם אנתנו עדים אצלנו לאורגיות של מאזוכים. נדמה כאילו נהנים אנחנו מכך ששונאים אותנו (אפילו קיימת השינאה רק בדימוינו). כאשר מעצמות גדולות מת-נכרות לנו, אומרים גדולי הדור בהנאה גלויה: "אהה, מה אמרנו לכם..."

השיר "העולם כולו נגדנו" אינו שיר-נכאים. להיפך, הוא מושר בחוויה רבה. בשבוע שעבר ראיתי בטלוויזיה שלנו שרר-קדים אותו בעליות, עם הבעות-פנים של טימטום מלא-חדווה.

מה מקורה של שמחה זו? פשוט מאד: כל מערכת נפשית זקוקה לאישור מתמיד, וכל אישור כזה מחזק את כוונתו הנפשי של בעל המערכת.

***

אם זה רע? מדוע זה רע? אני מאמין כי המערכת המיובאת מן הגטו מסכנת את עתידנו, לא פחות מן ה-מערכת הנפשית העויינת של הערבים ה-רואים בנו עדיין פולש זר.

כי הרפלקסים של גטו, שהיו חיוניים לקיום במציאות ההיא, מונעים בעדנו מלפתח את הרפי-לקסים הדרושים למלחמת-קיומנו במציאות החדשה.

"שפוך המתך על הגויים" היתה מישאלה של אקיאונים גטו, נחמה בימי צרה. כיום, כשאנחנו הננו אחד הגויים במשפחת ה-לאומים, מסרסת גישה זו את כוונתנו למ-צוא שפה משותפת עם גויים אחרים.

כאשר מספרת גולדה מאיר ש"הגויים" אינם יכולים לסבול יהודים מנצחים, ולכן הם מתנכלים לנו כיום — היא חוזרת על רפלקס-מותנה של מקום ועת לידתה, קיוב של סוף המאה שעברה.

כהשקפה של מנהיגה לאומית בישראל של 1970 — זוהי סכנה לאומית, מפני שהיא נוטלת מן בעליה את הכושר לעצב מדיניות נבונה ונורמלית.

כאשר מספר משה דיין לכנס הנוער כי רמת-הגולן שעלינו לצפץ על כל העולם, כי העולם ממלא התנכל ויתנכל ליהודים חמיד — הריהו מצלצל כמו צבר גידה, גבר אללה, אבל אין זו אלא השטריימל מוסחה בכובעי-שמבל.

אומה אינה יכולה להתקיים אלא כשהיא מפתחת גישות בריאות של אומה, פרי מציאותה הניאוגראפית, המדינית, החברתית. מי שאוכל געפילטע פיש על חוף אילת, לא יבוא לפיתוח דייג ביסיהתיכון, מי ששר "העולם כולו נגדנו", לא ימצא דרכים ל-ביסוס מדינתנו בעולם זה.

ההרגשה כי "העולם כולו נגדנו".

כדי להתגונן בפני העולם האימתני, נסת-גרו היהודים מאחורי חומת הגטו. הם יצ-רו לעצמם מערכת רוחנית מפליאה, ש-איפשרה להם להחזיק מעמד בתנאים קשים אלה. הם למדו לחיות בעולם מתנכרי ל-רכין ראש בשעת-הצורך, לדבוק במסורת שהעניקה להם בטחון פנימי, לבוז לבניהם ולבוזניהם.

למדינת ישראל יש עבר של תשעים שנה, מאז העלייה הרא-שונה. במשך שלושה דורות אלה זכינו למידה של תמיכה עולמית, שהיא נדירה בתולדות העמים.

הבית הלאומי היהודי הוקם בעזרת ה-מעצמה הגדולה ביותר בעולם דא — בריטניה. משפחת-העמים, באמצעות חבר-

"העולם כולו נגדנו" — בשיר מרוקד בטלוויזיה *

הלאומים, אישרה את כינונו בעת הענקת המנדאט. הקמת מדינת ישראל אושרה עלידי שני-שלישים של האנושות המאורגנת דא — ארגון האומות המאוחדות. היה זה אקט בלתי-רגיל למדי. אותה שעה התחרו ביניהן שתי המעצמות האדירות ביותר בעולם — ארצות-הברית וברית-המועצות — בהוסת עזרה לנו. כמוהן עשו כמעט כל מדינות-העולם.

רק לפני שלוש שנים, עת היה נדמה שצפויה סכנה לקיום מדי-נתי-ישראל, ראה העולם התעוררות בלתי-רגילה של דעת-הקהל הנאו-רה — הלא-יהודית — למעננו.

מיליונים ברחבי העולם, שאין להם כל עניין מוחשי כאן, חרדו לגורלנו. אלילי ה-ימין והשמאל החדש, אליריון אמריקאים ויאן-פול סארטר, קצינים פולנים ואינטל-גנטיים רוסיים — הביעו בצורה זו או אחר-רת את הזדהותם עימנו.

אולם כיום אנחנו יודעים שלא היה זה כליכך קל. היהודים באו לארץ, ולקחו עימם את הגעפילטע פיש, את הסיטו של גטו ורשה, ואת "העולם כולו נגדנו".

למטה: כדור-הארץ שהזמרים בועטים בו תוך כדי שירה.

הלאומים, אישרה את כינונו בעת הענקת המנדאט.

הקמת מדינת ישראל אושרה עלידי שני-שלישים של האנושות המאורגנת דא — ארגון האומות המאוחדות. היה זה אקט בלתי-רגיל למדי. אותה שעה התחרו ביניהן שתי המעצמות האדירות ביותר בעולם — ארצות-הברית וברית-המועצות — בהוסת עזרה לנו. כמוהן עשו כמעט כל מדינות-העולם.

רק לפני שלוש שנים, עת היה נדמה שצפויה סכנה לקיום מדי-נתי-ישראל, ראה העולם התעוררות בלתי-רגילה של דעת-הקהל הנאו-רה — הלא-יהודית — למעננו.

מיליונים ברחבי העולם, שאין להם כל עניין מוחשי כאן, חרדו לגורלנו. אלילי ה-ימין והשמאל החדש, אליריון אמריקאים ויאן-פול סארטר, קצינים פולנים ואינטל-גנטיים רוסיים — הביעו בצורה זו או אחר-רת את הזדהותם עימנו.

אומנם, מאז הפסדנו במידה רבה אהדה זו. אולם לכך יש סיבה ממשית: דעת-הקהל הנאורה אינה מוכנה (בצדק או שלא ב-צדק) להשלים בימנו עם סיפוח שטחים ש-נכבשו במלחמה מדי עם אחר. אם נתמיד במדיניות זו, אנו עלולים ל-הגיע למצב שכל המדינות העיקריות בעולם

כל המינהגים שמקורם במסורת, משתנים רק בקושי ובהדרגה.

הקרקיון הפולני, בדמות הגעפילטע פיש היהודי, מחזיק מעמד מול הסתערותם המרוכזת של דגי ים-סוף והים-התיכון.

בכך יש לקח בעל משמעות עמוקה — ואולי אפילו גורלית — לגבי כל מעמדנו בארץ.

הלקח הוא: מציאות חדשה אינה מביאה אוטומטית לשינוי המינהגים שנולדו במצי-אות הקודמת. התודעה צולעת לעיתים קר-בות אחרי ההווייה.

דפוסים של רוח, מסורת ומח-שבה יכולים להחזיק מעמד זמן רב אחרי שמתה המציאות שהצי-מיחה אותם — והם יכולים לסכן את קיומה של המציאות החדשה.

***

מזרמה אחרי מלחמת ששת-הימים שוחחתי בבית-קפה עם קציני-מילואים, סגן-אלוף בעל תפקיד קרבי חשוב, שחולל גדולות במלחמה.

שיחה זו נחרתה בזכרוני, מפני שהתחלקה לשני חלקים שהקשר ביניהם היה תמוה.

בחלק הראשון סיפר האיש על נצחונותיו. תוך כדי כך דיבר בזילזול על הכושר הקרבי של הערבים ורמתם הצבאית. מכיוון שבשבילו זהו קנה-המידה היחידי למדידת אדם וחברה, התבטא בדבריו בוז תהומי לעולם הערבי כולו.

מדבריו למדתי שיש לנו עליו נות צבאית עצומה ונצחית, ושי על כן תהיה זאת שמת נמורה מציננו להחזיר אפילו שעל אדמה אחד תמורת שלום.

כעבור כמה דקות, התגלגלה השיחה למהות השלום. ופה עלתה מדברי בן-שיחי תמונה לגמרי אחרת. אנחנו אי בודד בים הערבי. מאה מיליון ערבים זוממים לרצחנו, והם משחזים את סכיניהם יומם ולילה. אם נסוג אפילו קילומטר אחד מגדת התעלה, או מגדת הירדן, יתנפלו עלינו כהרף-עין, וישחטו אותנו כמי שעשו הנאצים.

נסיתי להסביר לקצין הצעיר שיש סתירה כלשהי בדבריו. או שאנחנו מעצמה צבאית אדירה, או הממוגלת להבים בכל עת את כל העולם הערבי ו/או הצבא הסובי יישי, או שאנחנו מהדורה חדשה של גטו ורשה, המחכה בכל עת שהצורך יקום עליו לבלותו.

אחרי כמה משפטים, חדלתי מנסיגו זה. הבינותי לפתע כי שתי מערכות-המושגים שוכנות בראשו של בן-שיחי זו בצד זו, בלי כל קשר ביניהן. המערכת האחת היא פרי המציאות כפי שהיא רואה אותה, סיכום נסיון חייו. המערכת השניה היא פרי החינוך והמסורת, סיכום הנסיון של דורות קודמים בנכר.